

Νικόλαος Γ. Φιλιππίδης

Ὁ ἐξορίστος τοῦ Φεζάν, τεσσαρακοντούτης ἡδὴ, εἶνε ὁ μόνος ἐπιζῶν κλών μεγάλου στελέχους οἰκογενειακοῦ ἐν Μοναστηρίῳ τῆς Μακεδονίας, τῆς μεγάλης τῶν Φιλιππιδῶν οἰκογενείας. Καὶ ὁ πάππος αὐτοῦ καὶ ὁ πατὴρ του καὶ οἱ θεῖοι του καὶ οἱ ἐξάδελφοὶ του ὑπὲρ τοῦ ἑλληνισμοῦ διέθεσαν ὅλην τὴν δράσιν αὐτῶν· οἱ πλεῖστοι δὲ αὐτῶν οἰκτρῶς καὶ θηρωδῶς ἐθανατώθησαν. Αὐτὸς δ' ὁ Ν. Φιλιππίδης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, σκαπανέως τοῦ ἐθνικοῦ μας μέλλοντος ἐν Μακεδονίᾳ, εἶδε καὶ αὐτὴν τὴν πατρικὴν οἰκίαν πυρπολουμένην. Ἐν τρικαύταις συμφοραῖς καὶ δοκιμασίαις, γεννηθεὶς καὶ βιώσας τὰ πρῶτα αὐτοῦ ἔτη, κληρονομικὸν ἠσθάνθη τὸ πῦρ τοῦ πατριωτισμοῦ διαθερμαίνον τὰς φλέβας του, καὶ διαμορφῶσαν χαρακτῆρα ἐπιδρώντα σήμερον οὐσιωδῶς ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Νεώτατος, κατενόησεν ὅτι πληρέστερον κατηρτισμένος, θὰ δυναθῆ ἄποτελεσματικώτερον νὰ ἐργασθῆ ὑπὲρ τοῦ ἑλληνισμοῦ, καθ' οὗ τότε ἤρξαντο οἱ ἐν Μακεδονίᾳ φιλετακοὶ ἀγῶνες. Κατῆλθε δ' εἰς Ἀθήνας ἵνα σπουδάσῃ. Ὡς φοιτητὴς κατῴρθου νὰ διαθέτῃ ἱκανὸν χρόνον εἰς ἐτέρας φιλολογικὰς ἐργασίας δημοσιεύσας διαφόρους ἐπιστημονικὰς πραγματείας(*) κατὰ καιροὺς ἐν τοῖς περιοδικοῖς συγγράμμασι τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐκδοὺς πρωτοτύπων τὴν κατὰ τὸ 1821 Ἱστορίαν τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς Μακεδονίας. Πᾶσαι δὲ αἱ διατριβαὶ αὐτοῦ, ἄς κυρίως διακρίνει ὀξύδερκεα ἐν τῇ ἀντιλήψει, βαθεῖα δὲ κρίσις καὶ ἐμβριθεῖα ἐν τῇ ἐκτιμῇ τῶν γεγονότων, ἐξετιμῆθησαν ἔκτοτε ὑπὸ ἐξόχων λογίων Ἑλλήνων καὶ ξένων.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν Πανεπιστημιακῶν σπουδῶν του ὁ Φιλιππίδης ἐδίδαξεν ἐπὶ διειτρίαν ὡς καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Λυκείου τοῦ Χ. Εὐαγγελίδου, τὴν δὲ βαθεῖαν ἐπίδρασιν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἤθους τῶν μαθητῶν μετὰ θαυμασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης διηγοῦνται εἰσέτι οἱ γονεῖς τῶν μαθητῶν. Πολλοὶ δ' ἴσως ἀγνοοῦσιν, ὅτι καὶ ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων Συλλόγων τῷ συγκροτηθέντι ἐν Ἀθήναις τῷ 1879 ὁ Φιλιππίδης ὡς σύμβουλος συνεδούλευσε τὰ τελεσφορώτατα τῶν μέτρων, ἅτινα ἐὰν τότε ἐπραγματοῦντο, ἄλλοῖα ἴσως θὰ ἦτο ἡ Ἑθνικὴ μας θέσις σήμερον ἐν τῇ ὑποδούλῳ Ἑλλάδι.

Κατ' Αὔγουστον τοῦ 1889 ὁ Φιλιππίδης ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλλ. γραμμάτων Συλλόγου ὡς ἐπόπτης τῶν ἐν τῇ βορειοανατολικῇ Μακεδονίᾳ ἐκπαιδευτηρίων καὶ ὡς Γυμνασιάρχης Καβάλλας. Ἐκεῖ δὲ προσλαβὼν μεταξὺ ἄλλων καὶ τὸν ἀείμνηστον Θωμᾶν Πασχίδην ὡς καθηγητὴν συντέλεσεν ἐργασίαν παιδαγωγικὴν καὶ ἐθνικὴν. Κατήρτισε πληῆρες Γυμνάσιον ἀνελλιπῶς λειτουργοῦν, κατῴρθωσε

νὰ διαλλάξῃ τὴν διηρημένην κοινότητα, νὰ ἰδρῦσῃ Κεντρικὸν Ἑλλ. Παρθενωγυεῖον, νὰ ἰδρῦθῶσι Σύλλογοι διάφοροι, ἐν οἷς καὶ Σύλλογος τῶν Κυριῶν, ὁ πρῶτος τοιοῦτος συστάς ἐν Μακεδονίᾳ, νὰ καταρτισθῆ πλουσία βιβλιοθήκη μετ' ἀναγνωστηρίου καὶ ν' ἀναζωπυρωθῆ τὸ αἶσθημα πάντων πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἀνάπλασιν. Μετὰ διειτρίαν ὁ αὐτὸς Σύλλογος ἐκτιμῶν τὴν ἐν Καβάλλᾳ ἐργασίαν του διώρισεν αὐτὸν καθηγητὴν τοῦ ἐν Θεσσαλονικίᾳ Γυμνασίου ὡς καὶ τοῦ Διδασκαλείου. Ἄλλ' οὕτως προὔτιμος νὰ μεταβῆ εἰς Γερμανίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἐπιστημονικῆς του μορφώσεως. Πέντε ὅλα ἔτη ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ἐπιστήμην, τρία δὲ συνεχῆ ἀκροώμενος ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγγης τῶν σοφωτέρων ἀνδρῶν τῆς Γερμανίας τοῦ πολλοῦ Sigwart διδάσκοντος τὴν φιλοσοφίαν, τοῦ Spitta τὰ ἀνώτερα παιδαγωγικά, καὶ τοῦ κριτικώτατου μακαρίτου Guischmid τὴν ἱστορίαν. Γνωρισθεὶς μετὰ τῶν ἐξοχωτέρων ἀνδρῶν τῆς Γερμανίας ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν αὐτῶν καὶ ἐπεσπάδατο τὴν ὑπόληψιν τούτων. Ὡστε καὶ ἐν διαλέξει τινὶ ὁ Eimer καθηγητῆς τοῦ ἐν Τυβίγγῃ Πανεπιστημίου καὶ πρόεδρος τοῦ πολιτικοῦ Συλλόγου τῆς Μεσημβρινῆς Γερμανίας, ἐπιστήθιος δὲ τοῦ Βίσμαρκ φίλος μετὰ θαυμασμοῦ παρετήρησεν εἰς τὸν Φιλιππίδην, «Φίλε, εἶσαι μᾶλλον Γερμανὸς ἢ Ἕλλην». Ἄλλ' ὁ ἡμέτερος πολὺ εὐφρῶς ἀντιπαρτηρεῖ οἷονεὶ ἐπανορθῶν τὸν πολὺν Γερμανὸν «Ἀληθές τοῦτο τὸ ὅποιον εἶπας, διότι οἱ Γερμανοὶ παρέλαβον τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων». Τοσοῦτον δὲ εἶχε συνδεθῆ ἐπιστημονικῶς μετὰ τῶν Γερμανῶν, ὥστε ἐσχάτως ἐν τοῖς δεινοπαθήμασιν αὐτοῦ ἔγκριτον τοῦ Βερολίνου ψῦλλον μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἔγραφε περίπου τάδε: «Ὁ Φιλιππίδης εἶνε Γερμανὸς μᾶλλον ἢ Ἕλλην καὶ ὀφείλει ἡ Γερμανία νὰ ἐργασθῆ πρὸς ἀπελευθέρωσιν του». Οὕτως ὤφειλε νὰ γράψῃ τὸ γερμανικὸν ψῦλλον, ἀφ' οὗ ὑπὲρ τὰ 1500 ἄρθρα τούτου ἔχουσι δημοσιευθῆ ἐν τοῖς λεξικοῖς τοῦ Μάγερ, τοῦ Βρογχοῦς καὶ τῆ Γερμανικῆ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ. Εὐγνωμοσύνη δὲ μεγίστη ὑφείλεται αὐτῷ διὰ τὴν ἐθνικὴν ταύτην ὑπηρεσίαν.

Τῷ 1887 κατὰ Ἀπρίλιον ἐπανῆλθεν ἐνταῦθα ἐξακολουθῶν τὴν πολὺτιμον αὐτοῦ ἐργασίαν ἐν τοῖς ρηθεῖσι λεξικοῖς, ἀποποιηθεὶς ἦν τῷ προσήνεγκαν ἐν Βερολίνῳ ἔδραν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν νεωτέρων γλωσσῶν. Μετὰ ἐν ἔτος ἐπανήρξατο εἰς Γερμανίαν διὰ Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως κανονίσῃ τὴν σειρὰν τῶν ἄρθρων, ἅπερ ἤθελε μετὰ ταῦτα δημοσιεύσει. Ἄλλ' ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπέπρωτο νὰ διακοπῆ τὸ ἔργον του. Συλλαμβάνεται ὡς ἀπειλῶν τὸ καθεστῶς κατὰ Μάϊον τοῦ 1888. Ἀπάγεται εἰς τὰς φυλακάς· ῥίπτεται εἰς ἐρεβώδεις εἰρκτάς· ἐγκλείεται εἰς καθύγρους καὶ σκοτεινάς κατακόμβας· ὑποβάλλεται εἰς βασάνους, ἵνα μαρτυρήσῃ τοὺς συνενόχους του κτλ. Κατέχω πολλὰς καὶ μακρὰς ἐπιστολάς αὐτοῦ ἄς ἐκ τῶν τρωγῶν τῶν εἰρκτῶν κατῴρθου νὰ μοὶ ἀποστέλλῃ. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ εἰρκτῇ ψυχορραγῶν σχεδὸν προσήνεγκεν ἐθνικὰς ὑ-

πηρεσίας. Ὑποβλήθεις εἰς ἀνακρίσει ἀπὸ κατηγορουμένου μετεβλήθη εἰς κατήγορον τῆς κακοδιοικήσεως αὐτῶν, καὶ ἀπὸ ἀναξιοπαθοῦντος Ἕλληνος εἰς διπλωμάτην, παρέχων τοῦτέστιν ἐξηγήσεις περὶ τῆς ἀμυντικῆς τοῦ ἔθνους μας πολιτικῆς καὶ ἐπὶ τέλους ἐξεσφενδόνισαν αὐτὸν τε καὶ τὸν ἐθνομάρτυρα Πασχίδην εἰς τὸ Φεζάν. Ἐκεῖ τὰ αὐτὰ βασανιστήρια καὶ τὰ αὐτὰ δεινοπαθήματα ἐν ταῖς κατακόμβαις τῆς Ἀφρικῆς. Δὲν δύναμαι ἐγὼ νὰ παράσχω εἰς τοὺς φίλους ἀναγνώστας ἰδέαν τῶν παθημάτων τῶν δύο αὐτῶν μαρτύρων. Παρατίθημι μέρος ἐπιστολῆς αὐτοῦ τοῦ κ. Ν. Φιλιππίδου, πεμφθείσης μοι ἐκ Φεζάν. «... Ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον κατέγεινα νὰ ἀνεύρω τοῦλάχιστον ἐν τῇ μεσαιωνικῇ ἱστορίᾳ, περὶ ἧν, ὡς γινώσκεις, ἠσχολοῦμην κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, παρόμοιον μαρτυρίου παραδειγμα, ἀλλ' οὐδ' ἐν αὐτῇ ἠδυνήθην ν' ἀνεύρω. Ὁ ἀδελφός μου Πασχίδης πολλακίς στένων μοὶ λέγει «οὔτε οἱ τοῦ χριστιανισμοῦ μάρτυρες, οὔτε οἱ τοῦ 21 ὑπέστησαν ὅσα ἡμεῖς. Ἐκείνων τὰ μαρτύρια ἔληγον μετὰ μίαν, δύο, τρεῖς ἐβδομάδας ἢ καὶ μῆνας, ἀλλ' ἡμῶν πότε θὰ καταλήξωσιν; ...» Καὶ ὅτε ἐπὶ τέλους διετάχθη ἡ ἀπόλησις των, καὶ τότε ἀπόφασιν εἶχον νὰ τοὺς θανατώσωσι διὰ τὸν μὲν Θ. Πασχίδην ἐδολοφόνησαν εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Σαχάρας, ὁ δὲ Ν. Φιλιππίδης ὡς ἐκ θαύματος διεσώθη.

Ἐὰν ὁ Πασχίδης ἀπέθανεν, ἐὰν ὁ Φιλιππίδης ἐταλαιπωρήθη, τοῦτο δι' αὐτοὺς ὡς ἄτομα οὐδένα λόγον θὰ εἶχε σπουδαῖον. Ἀλλὰ ἡ τύχη τῶν μαρτύρων τῶν ἐθνῶν οὐσιωδῶς ἐπιδρᾷ καὶ ἐπὶ τῶν συγχρόνων καὶ ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων. Καὶ ἡ πίστις διὰ τῶν μαρτύρων διεσώθη καὶ ἐπαγιώθη, καὶ τὸ ἔθνος διὰ τῶν μαρτύρων του ἀνεγεννήθη. Πατριωτισμὸς θερμότατος, ἀνεξάντλητος δὲ καὶ σφῆρων ἐργασία ἐθνικὴ καὶ μαρτύρια μακρὰ ἀνδρός οἷος ὁ Ν. Φιλιππίδης, ἔχουσι προσθέσει μέγαν λίθον ἐπὶ τοῦ οικοδομήματος τοῦ ἐθνικοῦ μας μεγαλείου, καὶ ἔχουσιν ἀποκτῆσει δικαίωματα ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης.

Π. ΦΑΡΜΑΚΙΔΗΣ Δ. Φ.

ΝΕΩΤΕΡΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΑΙΤΕΧΝΙΚΑ

— Ἡ Ἀκαδημία τῆς Μακῶν ἐκδίδει προσεχῶς λαμπρὸν τόμον, ἐν ᾧ θὰ περιέχεται περιγραφή τῶν ἐπὶ τῇ ἀποκαλύψει τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐγερθέντος μνημείου τοῦ Λακαρτίου γενομένων ἐορτῶν καὶ τοὺς ἐκφωνηθέντας λόγους καὶ τὰς ἀπαγγελθείσας ποιήσεις, ὡς καὶ τὰ σπουδαιότερα τῶν ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ δημοσιευθέντων φιλολογικῶν ἔργων.

— Ἐδημοσιεύθη ὁ πρῶτος τόμος τῆς νέας ἐκδόσεως τοῦ Λεξικοῦ τῶν ἑλληνικῶν καὶ ρωμαϊκῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Σμῆθ. Ἡ νέα ἐκδοσις θὰ περιλάβῃ 800 σελίδας πλέον τῆς κατὰ τὸ 1848 γενομένης πρώτης ἐκδόσεως (ἐξ ἧς, ὑποθέτομεν, ἐγένετο καὶ ἡ εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν τοῦ ἔργου τούτου παρὰ τοῦ μακαρίτου Πανταζῆ). Ὁ τόμος οὗτος περιέχει τετρακοσίας πενήκοντα εἰκόνας· ἐκδότης δ' αὐτοῦ εἶναι ὁ Μοῦρεϊ ἐν Λονδίνω.

— Πρῶτος χρόνου ὡς γνωστὸν ὁ κόμης Μόλτικε ἐξέδωκε τὰς «Ἐπιστολάς αὐτοῦ ἐκ Ρωσσίας».

(*) Ἐκτὸς τῶν μετὰ τοῦ ἰδίου ὀνόματος δημοσιευθειῶν πολλὰι τῶν διατριβῶν του ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Εὐθύφρων*, τινὲς ὑπὸ τὸ στοιχείον Φ. καὶ ἄλλαι ὅλως ἀγνωμῶς.